

TEN GELEIDE

Het aanbieden van een ontwerp-leerplan voor het basisonderwijs zoals dit dezer dagen vanwege het Nutsseminarium voor Pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam geschiedt, moet niet worden beschouwd als een op zichzelf staande incidentele gebeurtenis in de schoolwereld, maar dient te worden onderkend als een weloverwogen en vele jaren voorbereide poging om, ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, een wetenschappelijk verantwoorde bijdrage te leveren, die zinvol past in het proces van structurele heroriëntering van het schoolwezen. Deze is in gang gezet om ondermeer de categoriale scholen te doen opgaan in een overzichtelijk geleed schoolstelsel van kleuter-, basis-, voortgezet en universitair onderwijs en onderricht op gedifferentieerd niveau mogelijk te maken, opdat de doorstroming in de opleidingen wordt bevorderd.

De directe aanleiding, voor een herziening van de structuur van ons schoolwezen, is de door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen motie Peters/Van Sleen van 2 december 1949 geweest, waarin de regering werd uitgenodigd om, met inachtneming van de vrijheid van onderwijs, op een wetenschappelijk verantwoorde wijze te geraken tot een sluitend geheel van onderwijsvoorzieningen ter uitvoering van de achtjarige leerplicht.

In antwoord op deze motie heeft minister Rutten de Staten-Generaal op 19 juli 1951 een onderwijsplan aangeboden, waarin is gesteld dat het onderwijsstelsel in zijn geheel moet worden herzien en wel zodanig, dat vanaf het kleuteronderwijs tot en met het universitair onderwijs worden geordend binnen één organisch samenhangende juridische vormgeving. Met deze Nota-Rutten is een sociaal-pedagogische en een didactische grondslag gelegd voor een herstructurering van het onderwijs, waarop door zijn opvolger Mr. Cals verder gewerkt is.

Nadat de Tweede Kamer over de Nota-Rutten verslag had uitgebracht, heeft minister Cals in april 1955 geantwoord met de zogenoemde „Tweede Onderwijsnota” waarin het plan werd aangekondigd om het gehele voortgezet onderwijs – d.w.z. al het onderwijs tussen de lagere school en de hogeschool of universiteit – te regelen in één wet. Dit ambitieuze voornemen heeft toen het beeld van de Mammoet doen ontstaan; een typering, waarmede minister Cals overigens niet zo verheugd is geweest daar hem voor ogen stond een „raamwet” te creëren, waarin slechts in grote lijnen de structuur van de verschillende

schooltypen en hun onderlinge samenhang zijn vastgelegd. Zijn intenties zijn nl. geweest het treffen van een summierere regeling, die enerzijds het bevoegd gezag in staat zou stellen al die maatregelen te treffen, die nodig zijn om een goede voortgang en een verantwoord niveau van het onderwijs te waarborgen en die anderzijds de leerkrachten een tot nu toe niet gekende zelfstandigheid en verantwoordelijkheid zouden bieden om het te geven onderwijs af te stemmen op de individuele bekwaamheid en belangstelling van de leerlingen.

Hoewel het niet de bedoeling is in dit verband in te gaan op de vele aspecten van de Wet op het Voortgezet Onderwijs, is het niettemin gewenst, gezien de consequenties voor het basisonderwijs in het algemeen en het leerplan van dit onderwijs in het bijzonder, op enkele daarvan te wijzen.

Een groot deel van hen, die naar het voortgezet onderwijs gaan, voltooit niet de studie maar vertrekt voortijdig. Vele oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen, waarvan onvoldoende voorbereiding op het volgen van voortgezet onderwijs, er één is. Hier ligt een niet geringe taak voor het basisonderwijs om de leerlingen:

- te leren zelfstandig te werken en zich, zij het op een bescheiden niveau, informatie te verwerven
- belangstelling bij te brengen voor het volgen van voortgezet onderwijs
- in intellectueel opzicht voldoende te bekwaamen om deel te kunnen nemen aan een opleiding, die het meest in overeenstemming kan worden geacht met hun belangstelling, bekwaamheid en eventuele voorkeur voor een bepaald beroep.

Deze heroriëntering van het lager onderwijs, dat voor enige decennia eindonderwijs was voor het grootste deel der Nederlandse jeugd, naar basisonderwijs, dat voor alle leerlingen een goede grondslag moet geven om voortgezet onderwijs te volgen, brengt de noodzaak met zich mede van een fundamentele herziening van het leerplan en een diepgaande bezinning op de methodiek van het te geven onderwijs.

In het bijzonder voor de kinderen uit de volks- en achterbuurten der steden, wier leerprestaties in het algemeen gering zijn o.a. vanwege onvoldoende taalverwerving en taalgebruik en die deswege niet toekomen aan het volgen van voortgezet onderwijs, kan een herzien leerplan, indien tevens rekening wordt gehouden met het gegeven dat zij vaak onvoldoende voorbereid gaan deelnemen aan het schoolleven, van so-

ciaal-pedagogische betekenis zijn. Voor deze leerlingen is het van uitzonderlijke betekenis, indien zij onderricht van een onderwijzer(es) krijgen, die zijn/haar taak met enthousiasme verricht en in hen persoonlijk belang stelt. Juist voor deze kinderen is het een pedagogische ramp, indien zij een school bezoeken waar de algemene verwachting der leerkrachten is dat zij toch niet veel kunnen leren. Het behoeft geen nader betoog dat de geringe verwachtingen van de onderwijzer(es), over de leerprestaties van zijn (haar) leerlingen, weinig stimulerend zullen werken.

Een zodanige houding is bovendien ongegrond. Niet alleen moet de pedagoog blijven geloven in de opvoedbaarheid van het kind en de jonge mens, maar er zijn bovendien vele aanwijzingen dat leerlingen, ondanks een onvolledige opvoeding en beperkingen van het milieu, waarin zij opgroeien, „leerbaar” zijn en niet zo onintelligent als wel wordt aangenomen. Onder andere is uit het door het Nutsseminarium in 1949 ter hand genomen onderzoek en het daarop gevolgde onderwijsexperiment op een openbare school in Leiden, die voor een groot deel wordt bezocht door leerlingen uit zwak-sociale en asociale milieus, gebleken, dat bij deze kinderen, indien de leerkrachten het zelfvertrouwen bij hen weet te schragen en hen weet te animeren hun schoolwerk met interesse te verrichten, het intelligentieniveau niet onaanzienlijk kan stijgen en dat hun leerprestaties kunnen toenemen. (Zie mededelingen 57 van het Nutsseminarium voor Pedagogiek te Amsterdam, in handelsuitgave verschenen bij Wolters, Groningen, 1954 onder de titel „Schoolkinderen uit sociaal zwakke gezinnen.”)

Het is dan ook verheugend dat voor het basisonderwijs een nieuw leerplan is ontwikkeld, waarin enerzijds rekening wordt gehouden met de zich wijzigende schoolsituatie in het algemeen en met de kinderen in het bijzonder.

Hoewel een leerplan geen oplossing kan bieden voor alle problemen, die zich kunnen voordoen bij het overdragen van kennis en kunde en het zich eigen maken van leerstof, kan het er wel toe bijdragen, dat kinderen niet alleen tot intellectuele wasdom komen maar zich ook psychisch ontplooiën, zodat zij worden voorbereid om verantwoordelijkheid te aanvaarden en te dragen en de zin van hun leven te ervaren.